

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

SKRIVELSE

2021-09-30

Ärendenr:

NV-00198-21

Konventionen om biologisk mångfald

Uppdrag i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåret 2021

Innehåll

SAMMANFATTNING	2
1. UPPDRAGET	3
2. BAKGRUND TILL UPPDRAGET	4
3. GENOMFÖRANDE	5
4. NATURVÅRDSVERKETS FÖRSLAG	7
4.1 Plattform för samverkan	7
4.2 Utveckla indikatorer i miljömålssystemet	9
5. ÖVRIGA ÅTGÄRDER	10
6. KÄLLFÖRTECKNING	12

BILAGA 1 SAMMANSTÄLLNING AV FOKUSGRUPPSINTERVJUER

BILAGA 2 REDOGÖRELSE AV IDÉGENERERING

Sammanfattning

I 2021 års regleringsbrev har Naturvårdsverket i uppdrag att, utifrån förslag i redovisningen av uppdraget om Konventionen om biologisk mångfald 2020¹, redovisa förslag för hur ett aktivt deltagande från berörda samhällssektorer kan säkerställas vid genomförandet av det nya ramverket för Konventionen för biologisk mångfald (CBD). Arbetet ska även i fortsättningen beakta Agenda 2030² samt ta hänsyn till relevanta delar i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030³.

I genomförandet av detta uppdrag involverades ett fyrtiotal myndigheter, privata företag och andra organisationer i en dialog om hur olika aktörer kan delta i genomförandet. Dialogprocessen ger en bild av att viljan att bidra i arbetet är stor hos många aktörer och att frågan om utvecklingen för biologisk mångfald tas på stort allvar. Samtidigt upplevs det finnas en otydlighet i hur en enskild verksamhet ska agera för att bidra på ett ändamålsenligt sätt. Det krävs ett utvecklingsarbete hos många aktörer för att arbetet med biologisk mångfald ska nå samma mognad som exempelvis arbetet mot klimatförändringar.

Naturvårdsverket lämnar två förslag på hur regeringen kan säkerställa ett aktivt deltagande från berörda samhällssektorer:

- Att Naturvårdsverket får i uppgift att ta fram en samverkansplattform i syfte att samla, synliggöra och stödja privata och offentliga aktörers arbete när det gäller att bidra till genomförandet av CBD:s nya ramverk;
- Att Naturvårdsverket får ett uppdrag om att tillsammans med berörda myndigheter ta fram förslag på kompletterande indikatorer för de miljö kvalitetsmål som rör biologisk mångfald.

Naturvårdsverkets förslag syftar till att samla, stödja och stärka aktörerna i deras arbete med att bidra till att genomföra konventionens ramverk. Förslagen bedöms leda till kunskapshöjning, inspiration och stöd i utvecklingsarbeten samt tydliggörande av åtgärder inom ramen för miljömålsarbetet.

På kort sikt blir de statsfinansiella och samhällsekonomiska effekterna av förslagen små. På längre sikt bedöms de vara verkningsfulla för en bred omställning i enlighet med konventionens ramverk.

Utöver vad som föreslås så åtar sig Naturvårdsverket att genomföra en kommunikationssatsning, liknande det förslag som har lämnats tidigare.

¹ Naturvårdsverket; NV-05496-19

² UNGA (2015)

³ EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030. KOM (2020) 380

1. Uppdraget

I 2021 års regleringsbrev⁴ har Naturvårdsverket fått regeringsuppdraget:

Konventionen om biologisk mångfald

Naturvårdsverket ska utifrån sitt förslag i sin redovisning av uppdraget om Konventionen om biologisk mångfald i regleringsbrevet för 2020 redovisa förslag för hur ett aktivt deltagande från berörda samhällssektorer kan säkerställas vid genomförandet av det nya ramverket för Konventionen för biologisk mångfald (CBD). Arbetet ska även i fortsättningen beakta Agenda 2030 samt ta hänsyn till relevanta delar i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 (KOM 2020(380)). Naturvårdsverket ska samarbeta med berörda myndigheter. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 30 september 2021. En delredovisning ska göras den 1 mars 2021.

En delredovisning av arbetet med regeringsuppdraget har lämnats till regeringen den 2021-03-26. Där beskrevs processen för genomförandet av uppdraget, vilken syftade till att få kunskap om hur ett aktivt deltagande från berörda samhällssektorer kan säkerställas vid genomförandet av det nya ramverket för konventionen om biologisk mångfald (CBD).

⁴ Regeringen (2020)

2. Bakgrund till uppdraget

Det formella namnet för Konventionen om biologisk mångfald är Convention on Biological Diversity (CBD)⁵, och kallas på svenska Konventionen om biologisk mångfald eller Mångfaldskonventionen. Alla länder som har undertecknat och ratificerat konventionen ska bidra till ett gemensamt arbete för att bevara arter, hållbart nyttja resurser och fördela vinster från genetiska resurser rättvist. Sverige undertecknade konventionen år 1993, samma år som den trädde i kraft, och har sedan 2010 införlivat konventionens mål i Sveriges miljömålsarbete. År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald under perioden 2011–2020. Denna plan innehåller 20 delmål som kallas Aichimålen. FN-förhandlingar pågår för att ta fram ett ny strategisk plan och ramverk för biologisk mångfald för perioden efter 2020 som ska ersätta de nuvarande Aichimålen. Avsikten är att det nya ramverket för biologisk mångfald med mål samt indikatorer för uppföljning ska beslutas för konventionens 15:e partsmöte under våren 2022.

Konventionen betonar vikten av sektorsintegrering, det vill säga att alla samhällssektorer medverkar för att uppnå konventionens mål. I det senaste textförslaget som nu ligger på förhandlingsbordet⁶ i CBD-förhandlingarna om ett nytt ramverk, läggs särskild tonvikt på sektorsintegrering, allmänhetens medvetande, tillgång till kunskap och ett jämställt deltagande. Vid CBD:s partsmöte i mars 2019⁷ beslutades att:

- uppmana alla parter att utveckla kommunikationsstrategier och redskap för utbildning och höjandet av det allmänna medvetandet om biologisk mångfald,
- bättre integrera frågor om biologisk mångfald i hela samhället och
- främja alla intressenters deltagande och delaktighet i beslutsprocesser.

Naturvårdsverket redovisade 2020 regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald⁸. Detta uppdrag syftade till att samordna arbetet mellan myndigheter och bransch- och civilsamhällsorganisationer för att säkerställa ett aktivt deltagande i framtagandet av det nya ramverket för CBD. I uppdraget ingick att redovisa förslag på vad staten kan göra för att uppnå de nya CBD-målen och vad andra aktörer säger sig kunna göra.

Naturvårdsverket redovisade sex förslag, varav ett gick ut på att myndigheten skulle få i uppdrag att också beskriva det fortsatta arbetet med att skapa delaktighet i genomförandet av det nya ramverket.

⁵ CBD Konventionen om biologisk mångfald (1992)

⁶ CBD Secretariat (2021)

⁷ CBD Secreteriat (2018)

⁸ Naturvårdsverket (2020); NV-05496-19

3. Genomförande

Uppdraget har genomförts av en projektgrupp sammansatt av medarbetare från Naturvårdsverket och Centrum för biologisk mångfald, SLU.

Beslut om denna redovisning har fattats av generaldirektören Björn Risinger genom beslut 2021-09-30 (NV-00198-21).

I genomförandet av detta uppdrag involverades ett brett urval av myndigheter, privata företag och andra organisationer, i syfte att ge olika perspektiv på vad som krävs för att skapa ett brett och aktivt deltagande i genomförande av CBD:s nya ramverk.

INTRESSENTANALYS

En intressentanalys genomfördes för att göra ett representativt och strategiskt urval aktörer att bidra i analysarbetet. De aktörer som deltagit i arbetet finns listade i tabell 1. Totalt deltog omkring 40 aktörer i dialogprocessen.

Tabell 1. Deltagande aktörer

Myndigheter	Övriga aktörer		
Boverket	Birdlife Sverige	Naturskydds-föreningen	Svenska Samernas Riksförbund
Folkhälso-myndigheten	Business and Biodiversity	Nätverket för hållbart näringsliv	Sveriges bergmaterial-industrier
Havs- och vattenmyndigheten	Byggföretagen	Svenska ungdomsnätverket för biologisk mångfald	Sveriges Fiskares Producent-organisation
Jordbruksverket	Fossilfritt Sverige	Nationell samordnare Agenda 2030 (RK)	Sveriges Kommuner och Regioner
Länsstyrelsen Skåne	H&M	Skogsindustrierna	Sveriges Spannmålsodlare-förening
Länsstyrelsen Jämtland	IKEA	Svebio	Södra
Naturhistoriska riksmuseet	Ett planerat initiativ om biologisk mångfald i Västra Götaland	Svemin	WWF
Sametinget	Jernkontoret	Swedbank Robur	WWF Sweden Youth
Sveriges Lantbruksuniversitet	Klimatkommunerna	Sweden Green Building Council	Young Sustainability Professionals
Sveriges Geologiska Undersökning	Lantbrukarnas Riksförbund		

Skogsstyrelsen			
Tillväxtverket			
Trafikverket			
Riksantikvarie- ämbetet			

KUNSKAPINHÄMTNING

Aktörerna deltog i fokusgruppintervjuer där utmaningar och hinder för att uppnå konventionens strategiska mål kartlades som en problemanalys. Utöver dessa intervjuer så intervjuades även representanter för vissa befintliga initiativ, såsom samordnare för Agenda 2030 och Business and Biodiversity. Dessutom gicks erfarenheterna från dialogprocessen för 2020 års uppdrag om CBD igenom för att hitta lösningar och förslag på åtgärder.

I bilaga 1 har de reflektioner som kommit fram i intervjuerna sammanställts.

UTKAST OCH FÖRSLAG

Med problembilden från kunskapsinhämtningen som grund formulerades utkast på förslag i en form av gemensam idégenerering. De uppslag som togs fram bearbetades sedan av Naturvårdsverket. Ett urval av de deltagande aktörerna ingick i en särskild referensgrupp och fick lämna synpunkter på utkastet till förslag.

Resultatet av processen har sedan beretts vidare av Naturvårdsverket för att formulera förslag i enlighet med uppdraget.

4. Naturvårdsverkets förslag

4.1 Plattform för samverkan

Förslag

Naturvårdsverket bör få i uppgift att etablera en samverkansplattform i syfte att samla, synliggöra och stödja privata och offentliga aktörers arbete när det gäller att bidra till genomförandet av CBD:s nya ramverk.

Aktörernas bild

Under dialogen med företrädare för en rad privata och offentliga verksamheter har engagemanget i frågan om biologisk mångfald varit påtaglig, och medvetenheten om utmaningarna och vikten av att bidra är ofta hög. Däremot uttrycker flera aktörer att de enskilt inte har möjligheten att höja ambitionsnivån i arbetet med biologisk mångfald. Istället måste företag i olika branscher gemensamt agera för att den nödvändiga förändringen ska ske. De uttrycker även en osäkerhet när det gäller vilket handlingsutrymme de har, uppsatta mål för biologisk mångfald och den egna verksamheten samt när det gäller olika åtgärders effektivitet. Även exempelvis konflikter mellan olika samhällsmål, juridiska hinder, och avsaknad av tillgång till goda exempel från olika sektorer har lyfts fram. Behovet av politiska ställningstaganden och en samlande och pådrivande kraft i arbetet för att bevara biologisk mångfald fördes tydligt fram. Aktörerna lyfte även att det kan behövas en part som kan aktivt stimulera och driva på olika branscher och aktörer i den samhällsomställning som krävs. Detta behöver, enligt aktörerna, grundas i tillhandahållande av kunskap och samverkan.

Naturvårdsverkets bedömning

Naturvårdsverket anser att det finns stora fördelar med att på ett aktivt sätt tillvarata och synliggöra resultat från de många enskilda verksamheter, aktörer och samhällssektorer som arbetar för att bidra till att Sverige ska infria sina internationella åtaganden när det gäller biologisk mångfald. Kunskapen om nuläget av den biologiska mångfalden och behoven av förändring av dagens utveckling är idag omfattande. Biologisk mångfald är en förutsättning för allt liv på jorden och avgörande för att vi människor ska kunna leva – och överleva. Vi får frisk luft, rent dricksvatten, jord att bruka, bin som pollinerar grödor och mycket mer. Men läget för den biologiska mångfalden är allvarligt. I en tid när det finns flera globala och nationella utmaningar, så som klimatfrågan, är det viktigt att bevarande, främjande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster inte kommer i andra hand. Den mobilisering som nu sker i samhället när det gäller klimatarbetet är också nödvändig när det gäller den biologiska mångfalden.

Syftet med en samverkansplattform bör vara att Naturvårdsverket genom plattformen kan samla, synliggöra och stödja aktörerna genom att:

- sammanställa och beskriva olika aktörers arbete för biologisk mångfald och utifrån det identifiera goda exempel och generella lärdomar. Avsikten är att både hitta genvägar till effektiva lösningar i produkter, produktion eller distribution och att sporra företag och andra aktörer att ”dra sitt strå till stacken”.
- erbjuda möjligheter till kunskaps- och erfarenhetsutbyte genom medverkan i olika nätverk, samarbeten och projekt kring aktuella frågor.
- bistå med kunskap till företag och andra aktörer som vill analysera effekt- och leverantörskedjor, utveckla metoder och produkter eller på andra sätt göra verksamheten mer förenlig med ramverket.
- verka för att branschvisa färdplaner utvecklas som kan fungera mobiliserande på en sektor eller ett segment av företag.

Inom CBD-konventionen åläggs varje part till konventionen att ta fram en nationell plan för genomförande och att regelbundet rapportera om det nationella arbetet för att nå konventionens mål⁹. Sveriges nationella plan för biologisk mångfald (NBSAP) består för närvarande av strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster som beslutades av riksdagen 2014¹⁰. Den nationella planen kommer sannolikt att behöva ses över när det nya ramverket för CBD är på plats. Då bör plattformen kunna bidra med insikter om vad olika företag och branscher ser för möjligheter och utmaningar i genomförandet.

En tänkbar kompletterande uppgift inom ramen för plattformen kan vara att i begränsad skala bidra med finansiering av innovationsarbete som kan stödja eller styra företages arbete med biologisk mångfald i linje med det nya ramverket, exempelvis utvecklande av analysverktyg så som indikatorer, mätetal, styrningsmodeller och liknande.

Konsekvenser

Beroende på ambitionsnivå och kravställning på en samverkansplattform så bör förslaget kunna lösas inom aviserad ram. Eventuellt bidragsbelopp skulle kunna omfördelas inom 1:3-anslaget.

⁹ Inom CBD benämns dessa National Biodiversity Strategic Action Plan (NBSAP)

¹⁰ Prop. 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

4.2 Utveckla indikatorer i miljömålssystemet

Förslag

Naturvårdsverket får i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter ta fram förslag på kompletterande indikatorer för de miljökvalitetsmål som behandlar biologisk mångfald.

Aktörernas bild

En del aktörer har under intervjuerna framhållit att det idag är svårt att i den miljömålsuppföljning som görs synliggöra insatser som främjar bevarandet av biologisk mångfald och att åtgärderna inte påverkar den totala bilden av hur det går med miljömålen. De upplever att viljan att genomföra relevanta åtgärder därför minskar. Olika förslag på att åtgärda detta har framkommit, men samtliga aktörer förordar att det i så lång utsträckning som möjligt bör ske inom befintliga system. Även om miljömålssystemet är ifrågasatt i vissa branscher så är det systemet väl etablerat.

Naturvårdsverkets bedömning

Miljömålssystemet är väl etablerat, särskilt vad gäller kunskap och uppföljning. Det finns även en allmän inriktning att genomföra och följa upp internationella målsättningar genom miljömålssystemet. Naturvårdsverket bedömer att möjligheten för aktörer att synliggöra bidrag och positiva trender skulle öka genom en utveckling av sektorsanpassade indikatorer inom miljömålssystemet, inriktade mot åtgärder. Indikatorerna ska kunna fungera vägledande och mobiliserande för privata och offentliga verksamheter, exempelvis genom att medvetande hos både kunden och samhället om aktörers insatser ökar. Det kan i sin tur leda till det ökade engagemang som aktörerna själva efterfrågar. Utvecklingen av sådana indikatorer kommer dock att kräva att resurser tas i anspråk hos fler aktörer än Naturvårdsverket, varför ett uppdrag om detta kan anses vara behövligt för att ge frågan rätt dignitet.

Konsekvenser

Arbetet bedöms kunna göras inom aviserad ram.

5. Övriga åtgärder

I redovisningen av regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald 2020 så lämnade Naturvårdsverket sex förslag för att nå de nya målen under CBD.

Naturvårdsverket anser fortfarande att dessa förslag är relevanta. Tre av de förslagen har tydligt lyfts fram av aktörerna själva inom ramen för detta regeringsuppdrag som viktiga för att de ska kunna aktivt bidra till genomförandet av det nya ramverket; kommunikationssatsning och översyn av positiva respektive negativa incitament.

En kommunikationssatsning för att stödja genomförandet av CBD:s ramverk

Naturvårdsverket åtar sig att genomföra en flerårig kommunikationssatsning som innehåller viktiga delar av det innehåll som skisserades i det förra uppdragets redovisning. Satsningen består dels av en övergripande del med centrala budskap och teman, dels av målgruppsanpassade insatser för olika sektorer för att tydliggöra hur arbetet med ramverkets genomförande hänger samman med andra samhälleliga mål. Satsningen avser att hjälpa enskilda aktörer att se hur den egna verksamheten kan och bör bidra. Flera av de aktörer som konsulterats i uppdraget har betonat vikten av delaktighet och underifrånperspektiv i kommunikationen om biologisk mångfald, och behovet av att skapa stolthet över de positiva åtgärder som genomförs genom kommunikationen. Det är därför viktigt att kommunikationssatsningen görs i nära samarbete med aktörer och att Naturvårdsverket tar en stödjande och samverkande roll i arbetet. Skalan i satsningen justeras och anpassas efter resurstillgången på Naturvårdsverket och de övriga myndigheter som bör delta i arbetet.

En samlad analys av incitament som främjar eller motverkar genomförandet av CBD:s ramverk

I EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020¹¹ tas upp att medlemsstaterna ska arbeta tillsammans för att ”ge rätt marknadssignaler om bevarande av den biologiska mångfalden”. I detta ingår såväl insatser för att reformera, fasa ut och avveckla skadliga subventioner såväl som att ge positiva incitament för bevarande av biologisk mångfald och hållbart nyttjande. I kommissionens förslag till en ny EU-strategi för biologisk mångfald för 2030¹² anges att kommissionen ”kommer att ytterligare främja skattesystem och prissättning som speglar miljökostnader, inklusive förlust av biologisk mångfald.” Arbetet med en översyn av styrmedel och dess incitament till aktörer i frågan om biologisk mångfald är även ett direkt svar på de gällande Aichimål inom CBD som säger att incitament som är skadliga för biologisk mångfald, inklusive subventioner, ska vara borttagna, utfasade eller reformerade till år 2020, i syfte att minimera eller undvika negativa effekter på

¹¹ EU KOM (2011)

¹² EU KOM (2020)

biologisk mångfald. Därtill ska, också till 2020, positiva incitament för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald vara framtagna, utvecklade och applicerade. Liknande mål kommer sannolikt att finnas med även i CBD:s nya ramverk¹³.

Naturvårdsverket lämnade 2020 förslag till att låta utreda både negativa och positiva incitament för att bevara biologisk mångfald. I detta uppdrag har behovet av framför allt positiva incitament tydligt framhållits av flera aktörer. Även vissa rättsliga och andra hinder har lyfts fram. Det finns en upplevd ouppnåelighet i målformuleringar för miljötillståndet som tillsammans med en känsla av otillräcklighet i den egna verksamheten bedöms hindra ett ändamålsenligt engagemang för att arbeta med frågorna. Naturvårdsverket bedömer att det framför allt i gränssnittet mellan sektorer kan finnas styrsignaler – rättsliga, ekonomiska, kulturella – som på olika sätt är otillräckliga för att främja ett sådant arbete. Det handlar då både om avsaknad av positiva incitament och om förekomsten av negativa sådana. Några exempel på incitament som nämnts av aktörer är att se över plan- och bygglagen för åtgärder för biologisk mångfald, omvänd auktion för markåtgärder, bonus/malus-system för biologisk mångfald, naturresursskatt för att ge incitament att ta hänsyn till biologisk mångfald.

Naturvårdsverket vill därför framhålla att en utredning med sektorsövergripande fokus, likt de förslag som lämnades i förra regeringsuppdraget, är en förutsättning för att ge en bra grund för att motivera privata och offentliga aktörer till ökat och kreativt ansvarstagande.

¹³ CBD (2021)

6. Källförteckning

CBD Konventionen om biologisk mångfald. 8. Convention on biological diversity. Rio de Janeiro, 5 June 1992. United Nations, New York (Vol 2, 28 sid), tillgänglig på [Ch_XXVII_08p.pdf \(un.org\)](#) [hämtad 2021-09-22].

CBD Secretariat (2018). Updated Scientific Assessment of Progress towards Selected Aichi Biodiversity Targets and Options to Accelerate Progress: Note by the Executive Secretary. CBD/SBSTTA/22/INF/10. Montreal, Canada: Convention on Biological Diversity.

CBD Secretariat (2021). First draft of the post-2020 global biodiversity framework. CBD/WG2020/3/3.

Europeiska kommissionen (2011). Vår livförsäkring, vårt naturkapital – en strategi för biologisk mångfald i EU fram till 2020. KOM (2011) 244.

Europeiska kommissionen (2020). EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030. KOM (2020) 380.

Naturvårdsverket (2020). Regeringsuppdrag - Konventionen om biologisk mångfald. Skrivelse NV-05496-19

Regeringen (2020). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Naturvårdsverket. M2020/02056 (delvis), M2020/02000, M2020/01479 m. fl.

Regeringens proposition 2013/14:141. En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

UNGA (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1.

Bilaga 1 till Redovisning av regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald (NV-00198-21)

Sammanställning från fokusgruppsintervjuer och intervjuer av intressanta initiativ, inom regeringsuppdrag om konventionen om biologisk mångfald

1. Om regeringsuppdraget och processen

Inom ramen för regeringsuppdraget konventionen om biologisk mångfald har sju fokusgruppsintervjuer genomförts under perioden 27 april till 19 maj med ett 30-tal samhällsaktörer samt ett 10-tal myndigheter. Vid intervjuerna har frågor inom följande frågeområden ställts:

- Nuläge – aktörens bidrag till biologisk mångfald, samt reflektion om attityder till begreppet
- Drivkrafter och inspiration - motivation och framgångsfaktorer
- Utmaningar och hinder - hinder att bidra till biologisk mångfald
- Samarbete - behov av relationer
- Framåtsyftande och behov - hur engagemang kan skapas och vilka behov som finns för att bidra till biologisk mångfald

Vid fokusgruppsintervjuerna ställdes även två sammanfattande frågor gällande eventuella medskick samt hur de intervjuade själva skulle sammanfatta samtalet. Svaren på dessa har lagts samman inom respektive frågeområde.

En fokusgruppsintervju är en kvalitativ metod för att samla inspel och ställa fördjupande frågor. Intervjun genomförs som ett öppet samtal mellan alla deltagare. Mötesledaren skjuter in frågor med jämna mellanrum och samtliga deltagare hjälps åt så att hela gruppen kommer till tals. Mötesledaren utgår från en frågeguide.

2. Från fokusgruppsintervjuer med samhällsaktörer och myndigheter

Nedan har material från de sju mötena med samhällsaktörer och myndigheter sammanställts under respektive frågeområde. De olika avsnitten är sammanställningar av samtliga intervjuer med både branschorganisationer, företag,

myndigheter och organisationer. Samtliga deltagande vid fokusgruppsintervjuerna benämns i texten nedan som ”aktörer”.

2.1 Nuläge

Stort intresse och aktivitet

Flera aktörer uppger att de är mycket aktiva i frågan om biologisk mångfald och har samverkan med andra aktörer, både nationellt, internationellt och med forskningen. Aktörerna uppger under intervjuerna att deras påverkan på den biologiska mångfalden både kan vara stor negativ och potentiellt positiv, beroende av vilken sektor det rör sig om och vilka metoder som används. Ett par aktörer konstaterade att det finns ett egenintresse i vissa branscher att bevara biologisk mångfald då denna är en förutsättning för den framtida verksamheten. Det betonades även att en del verksamheter i sig är en förutsättning för att skydda och bevara den biologiska mångfalden, exempelvis jordbruket. Ett antal aktörer som har intervjuats agerar rådgivande till en viss sektor/bransch och samordnar arbetet med biologisk mångfald inom branschen. Vissa integrerar biologisk mångfald i verksamhetens Agenda 2030-arbete, medan andra har satt upp egna mål för eller tagit fram egna färdplaner för biologisk mångfald.

Direkt och indirekt arbete

Flera aktörer har ett intresse av biologisk mångfald och uppger att de bidrar till denna genom att ha ett tydligt uppdrag i frågan eller har miljö eller biologisk mångfald som sitt huvuduppdrag. Andra aktörer kommer i kontakt med biologisk mångfald mer indirekt genom sin verksamhet. Ett par aktörer är berörda av och deltar i arbetet med framtagande av nationella eller EU-regleringar kopplade till biologisk mångfald, eller med de så kallade post-2020-målen inom konventionen för biologisk mångfald. Några verkar framför allt genom nationellt påverkansarbete och kunskapsbyggande. Vissa aktörer, både privata, civilsamhälle och offentliga, arbetar med biologisk mångfald genom att ta fram och använda vägledningar, verktyg eller certifieringar. De kan även sprida kunskap till allmänheten genom översikts- eller detaljplan, dela ut priser till goda exempel, bedriva forskning eller egna projekt, till exempel om markförvaltning eller ekosystemåterställande. Det har påtalats att det kan finnas skillnad i kunskap mellan små och större företag.

Positiva och negativa attityder

Aktörerna identifierade både positiva och negativa attityder till biologisk mångfald. Ett par aktörer lyfte att Covid-19-pandemin under åren 2020/2021 har ökat förståelsen för betydelsen av den biologiska mångfalden, och att det i vissa sektorer och bland individer finns ett stort intresse för att bidra till denna. En aktör hänvisade till en färsk internationell rapport om attityder till biologisk mångfald, där det bekräftas att det finns en ökad medvetenhet ämnet. Vissa aktörer menar att attityder om biologisk mångfald har förändrats över tid, från fokus på framför allt skydd till att nu innefatta även hållbart nyttjande. Några aktörer lyfte att det på vissa håll finns en negativ attityd till forskning och därmed även en skepsis om biologisk mångfald. Ett par aktörer såg att det fanns negativ attityd och

förtroendegap till deras roll, även när insatser genomförs för att arbeta för den biologiska mångfalden.

Mål- och intressekonflikter

Flera aktörer ansåg att det kan finnas motsättningar och målkonflikter med andra aspekter och intressen. Deras erfarenhet är att biologisk mångfald kan uppfattas som ett hot för vissa samhällsaktörer. De säger att det dock kan finnas synergier med andra samhällsintressen men som inte uppmärksammas. Ett par aktörer menade att det är otydligt vilken instans som egentligen har rådighet i samhället. Någon aktör lyfte även fram individens ansvar att också bidra till biologisk mångfald.

2.2 Drivkrafter

Tydliga resultat

Att se tydliga resultat av olika satsningar där det påvisas att mål kan leda till konkreta åtgärder är viktigt för många av de intervjuade. Andra lyfter fram betydelsen av att få vara med och göra skillnad, att bli inbjuden och få ett reellt inflytande i processen. En erfarenhet som lyftes fram var att det är lättare att arbeta inom den egna organisationen där man har rådighet. En närliggande diskussion handlade om att drivkraft kan genereras när en åtgärd kommer flera parter tillgodo, exempelvis att få bort en invasiv art som är bra för både brukaren och naturen. Eller mångfunktionella grönytor, som ger fördelar både till kommuner och fastighetsägare. Även att se biologisk mångfald i relation till sociala- och skönhetsvärden upplevs för vissa aktörer vara en drivkraft.

Bred förankring och tillhörighet

Flera aktörer återkommer på olika sätt till vikten av bred förankring, vilket kan leda till både drivkraft och framgång. Det upplevs ge driv i arbetet när det känns som att det "finns vind i seglen", när aktören ser att den bidrar med en pusselbit i det hela, att man själv utgör en del av något mycket större. Det är en kollektivism och känsla av gemenskap i omställningen som lyfts fram som en källa till drivkraft. En aktör lyfte fram det akuta läget för biologisk mångfald som pådrivande i sig och att det nu finns många nya och yngre aktörer, varav allt fler är kvinnor, som ser behov av förändring i världen. Några aktörer återkommer till att de upplever ett driv framåt när de ser att marknaden tar egna initiativ och arbetar ambitiöst, exempelvis i tillståndsprocess utan att kommuner behöver driva på. Några intervjupersoner framhåller det positiva i att integrera hållbarhet i alla verksamheter, vilket har lett till att de inte längre upplever sig som ensamma i sitt arbete om hållbarhet. Nu upplever de istället att det är tusentals som drar i frågan.

Tydliga krav och ramar

Flera aktörer återkommer till att drivkraft genereras av tydliga krav, ramar och syfte, exempelvis från beställaren eller i regleringsbrev/instruktion. Även tydliga system, så som miljöcertifiering, kan leda till drivkraft. Vikten av enkelhet för att nå ut med budskapet framhålls.

Delaktighet och engagemang

En av de vanligaste drivkrafterna som omnämns är känslan av delaktighet, då möjlighet till delaktighet skapar engagemang. För detta krävs att i förändringsprocesser jobba med de berördas självständighet, nyfikenhet och intresse snarare än tvång. Detta kräver att man hittar tydliga målgrupper och ser vad dessa behöver och på så sätt försöker uppnå samsyn om målprioritering. Många återkommer till ordet ”stolthet” som en drivkraft – att få känna att det man gör bidrar till förändring och uppskattas! Det framhålls att exempelvis statligt intrång ofta ses som bristande förtroende för den enskilde/utövaren.

Ekonomiska incitament

En annan drivkraft som lyfts fram är ekonomiska incitament. Det kan vara möjligheten att tjäna pengar på omställningen, till exempel genom investeringar i bolag inom energilösningsområden, skogsbruk, jordbruk, livsmedel eller genom ny materialframställning eller återvinning. Även vikten av att det finns tillgängliga resurser (tid och pengar) betonas.

Goda exempel

Det nämns att en drivkraft kan vara goda exempel på exempelvis kommunikation eller så kallad ”nudging” som skapat påverkan på konsumenten. Eller att aktörer själva utgör det goda exemplet. Exempelvis upplevs värnandet av ett företags rykte och PR vara en viktig drivkraft. Det upplevs finnas mycket bra internationellt arbete att titta på. Att se företag som leder utvecklingen, och som kanske vill få andra i samma bransch med sig för att skapa ny standard kan inspirera. Vissa aktörer framhåller att arbetet med att ta fram nya metoder och produkter ger ökad drivkraft. En aktör säger att någon form av hållbarhetspris kan ge ett driv framåt, så som ”Baltic farmer of the year”.

2.3 Utmaningar och hinder

Målkonflikter och brist på politiska prioriteringar

Några aktörer menar att det finns många önskemål på vad marken ska användas till och därmed konflikter mellan olika samhällsmål. Den biologiska mångfalden kommer många gånger i kläm och aktörerna saknar politiska prioriteringar och avvägningar mellan olika mål. För några är bristen på tydlighet i lagstiftningen ett problem, för andra är bristen på flexibilitet i lagstiftningen ett hinder för att bidra till den biologiska mångfalden. En del menar också att ett stort hinder för den biologiska mångfalden är att markägare som har höga naturvärden på sin mark kan komma i kläm när de vill avverka. Någon aktör lyfter att i kravställningen vid exempelvis återställning av täkter finns inte biologisk mångfald med.

Markanvändning

Ett par aktörer lyfte fram problemet med utarmningen av biologisk mångfald som de ser sker i skogs- och slättbrukslandskapet. Även problemet med åkermark som tas i bruk för bebyggelse lyftes fram, där mer mark istället skulle kunna användas för att gynna den biologiska mångfalden.

Brist på lönsamhet och resurser

Flera aktörer tar upp frågan om att den ekonomiska avkastningen är ett hinder. Det finns medel att söka exempelvis via CAP (jordbrukspolitik inom EU) men eftersom systemet anses vara oflexibelt är det få som söker. Finanssidan har svårt att utläsa företagens kopplingar till biologisk mångfald och behöver kunna se ett företags positiva inverkan på den biologiska mångfalden om de ska investera. Ibland har aktörer prioriterat klimatfrågan före biologisk mångfald och flera nämner att de har brist på resurser att genomföra aktiviteter för den biologiska mångfalden.

Svår uppföljning

Miljömålssystemet upplevs av vissa som alltför visionärt och till och med omöjligt att uppnå. Detta gör att det är svårt att arbeta med biologisk mångfald. Flera menar att för att kunna visa vad man gör måste man kunna mäta effekterna och idag är det svårt och komplext.

Dialog, samverkan och helhetstänk

Flera aktörer saknar delaktighet och förtroende från myndigheter och forskningen i arbetet med biologisk mångfald. De upplever också att satsningarna som görs av olika aktörer inte uppmärksammas och att det saknas tilltro till aktörernas arbete. Bristen på samverkan visar sig genom att samhällets aktörer drar åt olika håll i frågan om biologisk mångfald, att det är låg kunskap om varandras roller och att alla inte är eniga om innebörden i begreppet. Bristen på samverkan uppges finnas mellan olika näringar, mellan myndigheter/kommuner och näringar och mellan olika myndigheter.

Brist på kunskap

Nästan varje intervjugrupp har nämnt att det finns kunskapsbrist och låg förståelse för den biologiska mångfalden. Begreppet är komplext och svårt att greppa för många. Flera aktörer lyfter att biologisk mångfald inte kommer fram i dagens kommunikation, fokus ligger istället på klimatfrågan. Ett par aktörer menade att i vissa specifika frågor är kunskapen låg, exempelvis när det gäller mer specifika utmaningar med skydd av biologisk mångfald samt att konsumenterna behöver förstå hur de kan integrera hållbarhet i sina beslut.

Några aktörer menar att det saknas relevant kunskap om effekter av arbetet med biologisk mångfald. Andra pratar om att kunskapen finns, men att den är otillgänglig. Vissa saknar också gemensamma kunskapsunderlag och vägledning kring grönplanering. Det visar sig också att vissa av aktörerna inte är nöjda med uppföljningssystemet kring biologisk mångfald. Några aktörer efterlyser traditionell kunskap och lokal kunskap som de idag inte upplever används, vilket bidrar till att flera aktörer inte känner sig betrodda.

Rådighet över frågan

Vissa aktörer ser utmaningar med att de har ett relativt begränsat formellt uppdrag om att arbeta med biologisk mångfald. En del aktörer ser att de saknar rådighet och möjlighet att påverka då besluten som påverkar biologisk mångfald ligger hos andra aktörer, till exempel i planmonopolet i kommunerna eller hos privata aktörer.

Ett exempel på detta som lyfts fram är den stora bostadsexploateringen på jordbruksmark.

2.4 Samarbete

Gränsöverskridande samarbete

I intervjuerna säger de flesta aktörerna att det är viktigt med ett brett samarbete i branschen, i hela kedjan, med gemensamma arbetsätt och definitioner. Det upplevs vara viktigt att få in både forskning, civilsamhället, myndigheter och branscher så att alla faktiskt arbetar tillsammans. Även samarbete med de organisationer som kan engagera lyfts fram. Flera aktörer återkommer till vikten av mer samarbete mellan praktiken och forskningen, och även mer samarbete med företag som exempelvis kan fånga den ekonomiska drivkraften.

Tankar framförs om att finansbranschens samarbeten kanske inte ska ske med bara börsnoterade bolag. Istället kan diskussion behöva ske med även branschorganisationer, myndigheter och andra, även för att skapa förståelse åt båda håll. Kommuner påtalas vara viktiga då det är de som har stor rådighet över den faktiska markanvändningen.

En aktör upplever att man som ung alltid är i underläge när det gäller kunskap, erfarenhet, möjlighet till påverkansarbete och så vidare. Forskare anses vara lätta att nå, men det upplevs vara svårt med lokala politiker, då det känns som att de inte lyssnar på de unga. Ungdomar behöver få tillträde till verktyg för påverkan.

Samordna åtgärder

En aktör lyfte fram att ett bra verktyg för att åstadkomma åtgärder som gynnar biologisk mångfald är att lokalt i jordbrukslandskapet samordna åtgärder, till exempel anläggning av våtmarker. Där kan också hjälp fås av samordnare från länsstyrelsen, som bidrar med kunskap och med hjälp att söka medel för insatser.

Behov för ytterligare samarbeten

Flera sätt för nå ett gränsöverskridande samarbete har lyfts fram i intervjuerna:

- Gemensamma utgångspunkter och *mål*, exempelvis gemensamma regler för biologisk mångfald inom en viss bransch.
- Att *kunskap* behövs på alla nivåer, ner till den enskilde individen. Vikten av erfarenhetsåterföring kommer upp, där vi behöver veta mer om utfallet av satsningar som görs.
- Det behövs en *plattform* eller ett forum för att kunna samverka.
- Det måste finnas bra *underlag* på en övergripande nivå hos exempelvis kommuner, region och länsstyrelse. Länsstyrelsens planeringskatalog lyfts fram som ett arbetsätt och som borde fyllas på.
- Det efterlyses också ett mer *systembaserat arbetsätt* då biologisk mångfald är just ett system, snarare än det arbetsätt som idag begränsas av olika aktörers egna verksamhetsgränser – stuprör. Ett förslag är att man skulle kunna se utifrån till exempel geografiska områden och samarbeta med alla inom det.

- Att Sverige är med och informerar *nationellt, inom EU och på annan internationell nivå*. Att aktörer deltar aktivt och tidigt i exempelvis CBD-arbetet, och har en dialog med Regeringskansliet.
- *Resurser* (personella och ekonomiska) betonas för att säkerställa en jämlik samverkan. Samarbeten mellan det privata och offentliga genom LONA-bidraget (för lokala naturvårdssatsningar) har varit lyckat, kanske det kan behövas något liknande för biologisk mångfald.
- Prova nya arbetssätt, att integrera biologisk mångfald i planprocessen i en region. Biosfärsområden skulle kunna användas mer.
- Även *certifiering* nämndes som ett bra redskap för att skapa samarbeten.

2.5 Framåsyftande och behov

Kommunikation

Nästan alla intervjugrupper lyfter behovet av kommunikation och kunskapsökning kring biologisk mångfald och med olika målgrupper, såväl allmänhet som konsumenter, politiker och tjänstemän på kommuner och myndigheter. Många pratar också om komplexiteten i att kommunicera biologisk mångfald och att bilden av biologisk mångfald behöver bli mer samstämmig än vad den är idag. Idag upplevs olika aktörer ha olika bilder av hur det går för den biologiska mångfalden. Det lyfts som viktigt att skapa förståelse kring varför biologisk mångfald är betydelsefullt och hur vi alla kan bidra.

Uppföljning och effekter

Flera aktörer menar att det är viktigt att kunna följa upp sitt arbete med biologisk mångfald och kunna visa på effekterna. Metoder behöver utvecklas för olika branscher för att mäta och värdera biologisk mångfald i syfte att bland annat kunna följa upp. Flera aktörer lyfter möjligheten att använda så kallat science based targets för biologisk mångfald. Aktörer från bolag lyfter behov av att kunna visa vetenskapligt att de bidrar till biologisk mångfald och även kunna kommunicera resultat utåt. En aktör pekar på certifiering som ett betydelsefullt verktyg för biologisk mångfald.

En kunskap som efterfrågas är om det alltid krävs en viss yta för att uppnå biologisk mångfald eller om en viss kvalitet istället borde uppnås. Att nyansera diskussionen om kvantitet och kvalitet av en naturmiljö upplevs kunna påverka behov av avsättning och bevarande av exempelvis skogsareal.

Översyn av regelverk

Några av aktörerna lyfter att en översyn av hindrande regelverk behövs. Ett exempel som lyfts fram är system som hindrar enskilda skogsägare som har höga naturvärden på sin mark att bedriva skogsbruk, ett annat är rapporteringen av skyddad natur som framställer Sverige i dålig dager, ett tredje är kompensationsåtgärder, ett fjärde är artskyddsförordningen.

Ta tillvara engagemang

Någon lyfter att det finns stor potential att stärka arbetet med den biologiska mångfalden just nu eftersom det finns stort engagemang inom flera branscher. Delaktigheten och underifrånperspektivet är viktigt för att lyckas skapa intresse bland de olika aktörerna. Så är även att värna om eldsjälarna och hitta win-win-situationer. Några aktörer pratar om behovet av att utveckla bemötandet av lantbrukare och markägare för att skapa stolthet och vilja att bidra. Att ta tillvara och ge erkännande för det som redan görs är viktigt enligt flera aktörer för att skapa engagemang och tillit till både system och andra aktörer. Att lyfta de konkreta resultaten kan skapa vilja och intresse. Frivillighet och egenintresse är också grunder för ett engagemang.

Målkonflikter och politiska prioriteringar

Flera aktörer önskar att målkonflikterna inom markanvändningen tydliggörs och att politikerna gör avvägningar mellan olika mål och hur de ska genomföras. Målen för biologisk mångfald behöver bli mätbara, nåbara och motivationsskapande. Man menar också att det behöver skapas gemensamma målbilder. En aktör anser att för att kunna göra investeringar behövs ett målsystem för olika typer av markanvändning, där investerare kan se avvägningar och effekter, gärna med monetär koppling.

Plattform för samverkan

Alla intervjugrupperna har nämnt ett nationellt, brett samverkansforum för att jobba med kunskapsspridning (exempelvis lärande exempel), ha dialog mellan olika aktörer, stimulera förändringsarbete, skapa engagemang och hitta nya arbetssätt där aktörerna kan påverka. Flera aktörer nämner en nationell handlingsplan som ett sätt att genomföra konventionen för biologisk mångfald. Någon aktör föreslog att ha en samordnande funktion på Regeringskansliet (liknande klimat) över departementsgränserna. Man menar att plattformen bör handla om tillåtande dialoger som motverkar den polariserade debatt som sker kring flera frågor om biologisk mångfald. Några nämner också att en plattform kan bidra till nationell samordning som saknas idag. Det kan vara bra att prova okonventionella partnerskap.

Systemperspektiv

Flera aktörer återkommer till frågan om helhetstänk och systemperspektiv i frågan om markanvändning och biologisk mångfald. Att samplanera och undvika stuprör. Hela samhället behöver delta i frågan om biologisk mångfald. En aktör sammanfattar frågan framåt med att "vi kan vara ambassadörer för biologisk mångfald!"

Kunskap

Flera aktörer nämner att möjligheten att ta tillvara den lokala och traditionella (samiska) kunskapen är helt avgörande för att lyckas. Någon aktör menar att forskningen behöver fokusera mer på konkreta verktyg och många lyfter att forskning är viktigt.

Resurser

Flera aktörer menar att det finns ett behov av statliga resurser för biologisk mångfald. Någon nämner att det är viktigt att hitta ekonomiska incitament för företagen.

3. Från intervjuer med utvalda intressanta initiativ

Att göra intervjuer med olika initiativ har varit ett sätt att lära av hur andra jobbar. Frågor har ställts gällande organisationen, framgångsfaktorer, utmaningar, samarbeten och medskick till den fortsatta processen med idégenerering inom regeringsuppdraget. Initiativen är inte på något sätt heltäckande utan valda utifrån att de är satsningar inom miljöområdet, har målgrupper som liknar de regeringsuppdraget siktar på och där erfarenheter som kan vara till nytta för uppdraget bedöms finnas.

2.6 Intervju med Agenda 2030-samordnare

Initiativet

Uppdraget innebär att stötta regeringen i genomförandet av Agenda 2030 och agera som en motor för att mobilisera andra, för att få till konkret handling. Arbetet ska också fungera som en katalysator för den omställning av samhället som krävs för att uppnå målen i Agenda 2030. Det är på den lokala och regionala skalan omställningen ska ske, nationella myndigheter kan bidra men de är inte den primära målgruppen i arbetet. De primära målgrupperna är kommuner och regioner och initiativet verkar genom andra i redan etablerade forum och plattformar. Tillvägagångssättet har varit att identifiera utmaningar/problem att arbeta utifrån och därifrån forma strukturella förslag. Resurserna är ca fyra heltidstjänster och initiativet har 6 miljoner årligen i budget. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2024. Gabriel Wikström utsågs av regeringen i februari 2020 till Nationell samordnare för Agenda 2030. Initiativet upplever att det har varit en fördel för arbetet att de har kunnat vara en ganska neutral part mellan politiken och civilsamhället. Samtidigt är det en utmaning ”att vara skarp när man bara är samordnare”.

Tre fokusområden eller ”spår” ingår i uppdraget:

- statistik med SCB (förbättra kommunernas underlag)
- den sociala dimensionen av hållbarhet (den är inte lika synlig som de andra dimensionerna)
- hållbar konsumtion och produktion (viktig del i omställningen).

Erfarenheter

Effekterna av satsningen handlar främst om att personer som inte har pratat med varandra tidigare gör det nu. En del av resultaten är också att peka på olika vägar framåt för att växla upp takten i arbetet med samhällsomställningen. En framgångsfaktor är att de har blandad kompetens i arbetsgruppen.

En utmaning är att lyckas förmedla att det är en kris vi står inför. Det är också svårt att bli konkret och då uppdraget är löst formulerat kan det vara svårt att avgränsa. Samtidigt är det också en styrka då det möjliggör att prova många olika vägar.

Ett medskick till regeringsuppdraget är att låta kommunerna och regionerna själva identifiera problemet, men också att se till att förstärka det arbete som redan fungerar istället för att skapa nytt. Vidare är det viktigt att få med de aktörer som inte kommit så långt, så att de inte halkar efter.

2.7 Business and Biodiversity Sweden

Initiativet

”Business@Biodiversity Sweden” är det ledande miljönätverket i Sverige för storföretag och branschorganisationer som vill ligga i framkant med sitt miljöarbete, driva utveckling och arbeta med biologisk mångfald som en del av sin affärsmodell.” Det drivs av miljökonsultföretaget Ecogain och startade genom att ett par av Ecogains kunder gick in och finansierade uppstarten. Det är uppbyggt som ett nätverk som har tre nätverksträffar, ett studiebesök och två webbseminarier per år. Fokus för satsningen är att försöka hitta vad med biologisk mångfald som är affärsrelevant. Målet är att vara en katalyserande kraft i omställningen.

Målgruppen är främst stora företag då de har plattformar och möjlighet att bidra till omställningen genom att gå före. Mindre företag ”följer med” genom att man arbetar med de stora. Nätverket inriktar sig på eldsjälar i verksamheterna och personer i ledningsgrupper. Det använder sig av uppsökande verksamhet då nätverket inte är så känt än, och erbjuder bland annat hjälp med omvärldsbevakning.

Varje medlemsorganisation betalar 35 000 kr per år. Det är tre personer som arbetar i nätverket men ingen på heltid. Det går även att använda expertkompetensen på Ecogain.

Erfarenheter

Effekter initiativet ser av arbetet är att de som är pionjärer i frågan kan mötas och formulera behov tillsammans genom denna plattform. Medlemmarna känner ett stort behov av att göra ”rätt” för att inte anklagas för greenwashing. De stora framgångsfaktorerna är att de kan göra biologisk mångfald affärsrelevant för sina medlemmar, och de kan se och stötta i de möjligheter och utmaningar som medlemmarna har. Insatserna som föreslås måste vara genomförbara och man måste vara lösningsfokuserad. Utmaningar är resurser och att hitta nya medlemmar. Ett större samarbete med kommuner, skogsägare och länsstyrelserna skulle vara positivt.

Medskick inför andra initiativ är att hitta vad som är affärsrelevant för företagen, exempelvis märker företagen nu att förlusten av biologisk mångfald börjar påverka den egna produktionen. Företagen behöver därför engagera sig så att de inte konkurreras ut. ”Att inte nå målen är inte ett alternativ” menar Business and Biodiversity. Det är också bra att förmedla att restaurering är mycket dyrare än att förvalta hållbart.

2.8 Fossilfritt Sverige

Initiativet

Fossilfritt Sverige startade 2015 för att samla näringslivet i att uppfylla Sveriges klimatmål om fossilfrihet till 2045. Initiativet utgör en statlig utredning under Regeringskansliet/Miljödepartementet. Initiativet har ett kansli på fyra-sju personer (förstärkt i fas 2) och leds av Svante Axelsson som har lång bakgrund i sakfrågan, bland annat som tidigare generalsekreterare för Naturskyddsföreningen. Fossilfritt Sverige har ca 450 företagsmedlemmar. Initiativet har arbetat med frivillighet och låga trösklar, och har tillsammans med branschen arbetat fram 22 branschfärdplaner vilka beskriver hur långt varje bransch vill nå och var politiken behöver komma in för att möjliggöra detta. Fossilfritt Sverige har även arbetat med en deklaration för företagen om fossilfritt till 2045, och med olika utmaningar, så som ”transportutmaningen” om att gå över till fossilfria transporter till 2030. Initiativet pågår till 2023.

Erfarenheter

Branschen har gått från att säga nej till klimatåtgärder till att bli proaktiva. Det är positivt att Fossilfritt Sverige sorterar under Regeringskansliet – de ses som en mellanhand mellan regeringen och näringslivet. Svantes förmåga att skapa legitimitet och förhandla/coacha har varit viktig. Initiativet har även ökat statusen för den individ som arbetar med färdplanen på ett företag. Det är också viktigt att tidigt prata om och förstå varje branschs egna drivkrafter. En framgångsfaktor var därför att branschen själva fick arbeta fram färdplaner, med coaching från Fossilfritt Sverige. Samt att ha en kort tidplan och inte dra ut på projektet för länge. Fossilfritt Sverige uppmuntrade även branschaktörerna att bredda referensgruppen för färdplanen till nya aktörer. Utmaningen är att kommunicera att det händer saker och att färdplanerna inte blir en pappersprodukt eller så kallad ”green washing”. Initiativet behöver ha en närmare dialog och samarbete med fler aktörer, så som akademien.

2.9 Nätverket Klimatkommunerna

Initiativet

Klimatkommunerna är ett nätverk bildat av kommuner för kommuner. Just nu ingår 39 kommuner och en region i nätverket (Skåne). Fokus för satsningen är erfarenhetsutbyte mellan kommuner för att de ska nå ett effektivare klimatarbete. Först var satsningen finansierad av Naturvårdsverket men är en förening sedan år 2008. Föreningen har två heltidsanställda verksamhetsledare för nätverket samt en styrgrupp bestående av kommunpolitiker. En tjänsteman samt en politiker i varje kommun är kontaktpersoner i nätverket. Finansieringen utgörs av medlemsavgifter samt av projektpengar som kontinuerligt söks. Samarbete sker med andra initiativ, såsom Viable cities, Fossilfritt Sverige, Agenda 2030-sekretariatet och Energy cities samt med forskning och myndigheter.

Erfarenheter

Satsningen har inneburit ett ökat erfarenhetsutbyte som gett kommuner möjligheter att arbeta med konkreta åtgärder. Kunskapen har även ökat hos kommuner och kontakterna mellan kommuner har ökat i klimatarbetet.

En framgångsfaktor är det politiska ägandeskapet, vilket skapar legitimitet och har gett en god förankring och engagemang hos kommunerna. Arbets sättet är också flexibelt och kommuner har stora möjligheter till inspel vilket skapar engagemang. En styrka är även relationsbyggandet och de snabba kontaktvägarna som har byggts upp.

Den största utmaningen är att satsningen inte har fast finansiering. Den nationella spridningen är också till viss del en utmaning. Samverkan med många olika typer av aktörer (myndigheter, forskning, organisationer) är även en utmaning som tar tid.

Ett medskick är vikten av att lyssna och fånga upp behov från målgruppen. Samt att skapa forum för erfarenhetsutbyte, att fånga upp föregångare och samtidigt höja lägstanivån. Det finns en vilja hos kommuner att koppla ihop klimat och biologisk mångfald.

2.10 Ett planerat initiativ om biologisk mångfald i Västra Götaland

Initiativet är ännu på ett tidigt stadium där man utforskar möjligheterna till att starta ett arbete med biologisk mångfald. Västra Götalandsregionen har under en längre tid drivit initiativet Klimat 2030 och man har börjat utforska möjligheterna att göra något liknande med fokus på biologisk mångfald. Regionen diskuterar med Gothenburg Global Biodiversity Centre (GGBC) som är en existerande samverkan mellan Göteborgs Universitet, IVL Svenska miljöinstitutet, Botaniska trädgården, muséer och andra, för att se om det går att arbeta tillsammans. Regionen vill nå industrier och företag men också ge ett kunskapslyft för allmänheten. Genom de publika verksamheterna går det att nå miljoner människor.

Initiativet från regionen vill ge centrala aktörer tillgång till ett nätverk och att de ska ta mer välgrundade beslut i sitt hållbarhetsarbete. Målgrupperna kan vara inom de areella näringarna då markanvändningen är viktig, och kanske de företag som ställer krav på näringarna, exempelvis nämndes Arla. Viktigt också med perspektivet konsumtion och produktion där påverkan på biologisk mångfald även sker utomlands. Initiativet vill att biologisk mångfald ska få en lika självklar plats som klimat har. Den regionala skalan är viktig och att engagera personer på beslutfattande positioner, både på stora och små företag. Utmaningar i arbetet handlar om finansiering och mätbarhet av biologisk mångfald. För detta krävs finansiering av forskning.

2.11 Världsnaturfonden WWF – partnerskap med näringslivet

Initiativet

WWF bygger just nu upp sitt arbete med att stödja näringslivet i deras arbete med biologisk mångfald. Målgruppen för satsningen är näringslivet och finanssektorn. Syftet med satsningen är att hjälpa företag att leverera gentemot nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Mycket fokus ligger på att arbeta med företagens drivkrafter, såsom marknader och policystyrning. Arbetssättet för satsningen för biologisk mångfald är att utgå från vetenskapligt satta mål (science based targets) och att integrera ett strategiskt arbetssätt i verksamheten i syfte att nå målen. Verktyg för företag att arbeta med biologisk mångfald är just nu under uppbyggnad, exempelvis ”Biodiversity Stewardship”, vilket startades 2020 för att särskilt hjälpa företag att bland annat identifiera deras påverkan på biologisk mångfald. WWF samarbetar med många olika aktörer och med andra initiativ, såsom Business for Nature (2019), Science Based Target Network och Nätverket för Business and Biodiversity. För riktigt stora företag har WWF särskilda partnerskap. Ett exempel är deras partnerskap med Hennes & Mauritz som initierades 2011, där det nu utvecklas till ett fokus på biologisk mångfald med bland annat en strategi för biologisk mångfald och faktiskt implementering.

Erfarenheter

En framgångsfaktor med WWF:s arbetssätt är att upparbeta förtroende i syfte att skapa tillit. Det är vidare viktigt att företagen själva känner att de äger frågan och har ett ansvar att arbeta proaktivt. För att skapa engagemang är det viktigt att företagen själva identifierar sina drivkrafter, sin egen koppling till biologisk mångfald och har klara spelregler. En annan framgångsfaktor är att berömma det som hittills varit bra, men samtidigt visa på vad som behöver växlas upp.

För WWF är det grundläggande att kunna bibehålla den vetenskapliga grunden. Detta är samtidigt en utmaning då biologisk mångfald är ett mer komplext område än till exempel klimat. Företag vill till exempel gärna ha tydliga gränsvärden att förhålla sig till, vilket är svårt att ge i dagsläget. De internationella målen och ramverken för biologisk mångfald utvecklas parallellt som WWF försöker hitta ett driv i frågan genom sin satsning. Det är vidare en utmaning att det ännu inte finns ett globalt ”start-verktyg” för företagen att luta sig mot.

Ett medskick är att politiken behöver vara tydlig gentemot näringslivet där ett fokus bör ligga på att integrera biologisk mångfald i andra politikområden. Det är viktigt att ge möjlighet till samverkan och det vore önskvärt med ett nationellt initiativ som visar att ”detta gör vi tillsammans”. Medvetenheten behöver lyftas såväl individuellt som på företagsnivå, och den vetenskapliga grunden bör bibehållas.

Bilaga 2 till Redovisning av regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald (NV-00198-21)

Redogörelse av idégenerering

I 2021 års regleringsbrev har Naturvårdsverket i uppdrag att, utifrån förslag i redovisningen av uppdraget om Konventionen om biologisk mångfald 2020, redovisa förslag för hur ett aktivt deltagande från berörda samhällssektorer kan säkerställas vid genomförandet av det nya ramverket för Konventionen för biologisk mångfald (CBD). Under arbetet med uppdraget involverades ett 40-tal representanter från olika berörda samhällsaktörer.

I denna bilaga redogörs för de åtgärdsförslag som har framkommit från de intervjuade aktörerna. Redogörelsen visar i figur 1 den bredd av idéer som har framkommit och pekar därmed på behov och vilja hos aktörerna. Av de framkomna åtgärdsförslagen fördjupades idéerna under en idégenerering med representanter för ett 20-tal olika aktörer, vilket resulterade i de 9 förslag som presenteras nedan. Dessa förslag bearbetades därefter av Naturvårdsverket, bland annat i kommunikation med aktörer genom en feedback-workshop.

Figur 1 Åtgärdsförslag från aktörerna

Av de framkomna åtgärdsförslagen fördjupades följande idéer av aktörerna:

1. Koppla folkhälsa till biologisk mångfald

Förslaget handlar om att integrera politikområdena hälsa och biologisk mångfald. Det kan exempelvis göras genom en kunskapssammanställning om kopplingen mellan biologisk mångfald och hälsa, eller en analys av varje miljö kvalitetsmål eller Aichimål för att se hur hälsa och biologisk mångfald interagerar. Huvudman kan vara Miljömålsrådet i samverkan med Sveriges kommuner och regioner. Målgrupper är regeringen via socialdepartementet, kommuner, regioner. Initiativet bör samverka med exempelvis hälso- och sjukvårdssektorn och Miljömålsrådet. Förslaget förutsätter starka signaler från den politiska nivån om att detta behövs och ska genomföras, på ett integrerat sätt mellan flera politikområden.

2. Visa genom statistiska metoder vad som görs inom biologisk mångfald

Genom att producera långa tidsserier som visar vad alla aktörer i samhället åstadkommer för biologisk mångfald, inte bara statliga aktörer. Detta för att kunna påvisa positiva trender som feedback till aktörerna med syfte att stimulera fler åtgärder. Statistiska centralbyrån vore lämplig huvudman, i samverkan med andra, medan myndigheter och företag är målgrupper. Det behöver utvecklas nya mekanismer för datainsamling och analys, där även frivillig inrapportering kan ingå. Om möjligt bör det göras inom ramen för existerande statistikprogram. Sekretesskrav kan vara begränsande.

3. Nationell mätning av attityder och kunskap

Initiativet ska ge insikt om allmänhetens kunskap och attityder kring biologisk mångfald, som en förutsättning för riktade kommunikationsinsatser. Huvudman är Naturvårdsverket. En utmaning är att få hög svarsfrekvens och god representation.

4. Riktade kommunikationsinsatser

Syftar till att ge mer positiva attityder till biologisk mångfald och förbättrade kunskapsnivåer hos allmänheten, med förhoppningen att människor ska ändra sitt beteende och bidra till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Detta är en decentraliserad och opartisk kommunikationsinsats med samordning. Inom initiativet ska det finnas positiva incitament för att göra rätt, såsom bidrag. I initiativet är det viktigt med kunskap om attityder, exempelvis från en attitydundersökning. Det är också viktigt med forskning och kunskap om mänskligt beteende samt god kompetens inom kommunikation för att kunna anpassa budskap till målgruppen.

5. Plattform

En plattform för deltagande i diskussioner och informationsspridning. En utmaning är att hitta rätt avvägning mellan frågor. Brett riktat till olika aktörer såsom företag, branscher och allmänhet. Staten måste skapa förutsättningar för plattformen men arbetet ska kanske göras av andra för att stimulera underifrånsperspektivet, kanske

så som Miljömålsrådets uppbyggnad. Inom initiativet ska nivåer och aktiviteter formas av aktörerna själva, likt Fossilfritt Sverige. "Biodiversitetsklivet" (likt Klimatklivet) kan vara en aktivitet. Kunskapslyft och kommunikation, riktade insatser, nationell mätning av utvecklingen kan vara andra aktiviteter. Staten behöver troligtvis sätta en ambitionsram så att inte ambitionerna bli för låga.

6. Synliggöra resultat

Genom att göra konsekvensanalys och utveckla LCA-verktyg med biologisk mångfald går det att visa på konsekvenser av olika aktiviteter. Genom att synliggöra beroendet av biologisk mångfald kan man ställa krav i upphandlingar och visa påverkan i produktcykeln. Arbetet bör ske genom analys och utveckling av redan befintliga verktyg. Brukningsmetoder kan utvärderas och ge olika monetära effekter. Resultaten kan påverka andra områden, exempelvis kunskapsnivåer, kommunikationssatsningar, märkning av varor för att stimulera hållbara konsumentval. Dock finns en omfattande komplexitet i sådana analyser och samarbete med forskning krävs.

7. Kunskapslyftet - ett kommunikationsinitiativ

Kunskaphöjande initiativ på såväl individ- som företagsnivå för att höja medvetenheten om vikten av biologisk mångfald och respektive aktörs beroende av den. Kan ses som en samlad plattform för kommunikation, att skapa en tydlig kommunikationslinje för att lyfta frågan i samhället. Huvudman skulle kunna vara en myndighet, exempelvis Naturvårdsverket, som har ett uppdrag och samverkar med andra eller ger andra uppdrag.

8. Biodiversitetsklivet

Liknande upplägg som Klimatklivet fast för biologisk mångfald där politiken har avsatt finansiella medel för aktörer att söka, vilket kan stimulera deras arbete. Kan även finnas kopplingar till Landsbygdsprogrammet och EU. Huvudman för hanteringen bör vara en myndighet som till exempel Statskontoret eller Tillväxtverket. En förutsättning är dock att regeringen beslutar om detta initiativ. I initiativet behöver analys göras av vilka stöd som går att söka idag och utvärdera deras positiva och negativa effekt på biologisk mångfald för att veta om det behövs något nytt stödssystem eller om de befintliga stöden kan anpassas.

9. Nationell plan för biologisk mångfald - Göra nationella mål av de internationella målen

Konkretisera ner de globala målen till nationell, regional och lokal nivå. Det kan även ingå att se över och anpassa nuvarande miljömålssystemet. Därefter tas en genomförandeplan för biologisk mångfald fram, vilken berättar hur dessa mål ska genomföras. Huvudman för detta arbete är regeringen, med stöd av berörda myndigheter och/eller andra aktörer.